

BUITEN

21^E JAARGANG N^O. 8.

ZATERDAG 19 FEBRUARI 1927.

Foto C. Steenbergh.

DE VOORMALIGE DOMINIKANENKERK TE MAASTRICHT.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE SCHAT DER INCA'S, DOOR H. B. MARRIOTT WATSON (8)	BLZ. 86
LEIMUIDEN EN RIJNSATERWOUDE (GEÏLL.), DOOR R. H. H. (SLOT)	BLZ. 88—89
DE DRUIVENTROS, DOOR ANATOLE FRANCE	BLZ. 89
DE MANUFACTURE NATIONALE DE SÈVRES (GEÏLL.), DOOR CH. SNABILÉ	BLZ. 90—92
MAASTRICHTSCHE KERKEN (GEÏLL.), DOOR J. M. VAN DE VENNE	BLZ. 85, 92—95
NOG EENS „HET MAAN-MANNETJE”, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 94
FERRARA IN DEN TIJD DER RENAISSANCE (GEÏLL.), DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (3)	BLZ. 95
EEN AARDIG VERJAARSGESCHENK VOOR MOEDER DE VROUW (ILLUSTRATIE)	BLZ. 96

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE SCHAT DER INCA'S

DOOR

8) H. B. MARRIOTT WATSON.

HOUSTON had hem van top tot teen opgenomen en vroeg nu op kalmen toon: „Ooit meer dat spelletje gespeeld?”

„Er is bijna geen artikel, waar ik niet al in gereisd heb”, antwoordde de Londenaar nonchalant. „Vindt je 't niet verbazend koud? Wil je misschien wat drinken?”

Hij schonk iets uit een kleine flesch in een hoornen beker.

„Je hebt nog den tijd om terug te gaan”, zei Houston, nog steeds bedaard. „Zooals je zegt, wij zijn op jacht geweest”.

„Op een heel onvoorzichtige manier”, zei Coop, zijn beker ledigend. „Ik geloof, dat je een van mijn mannen hebt aangeschoten. Men kan niet te voorzichtig zijn in zoo'n dicht bevolkte streek”.

„Neen; er kunnen licht ongelukken gebeuren”, zei Houston met nadruk.

„Enfin, als je niet drinken wilt”, zei Coop gapend, „dan heb je er zeker niets tegen, dat ik een dutje ga doen.”

Ik vond, dat wij een gek figuur sloegen tegenover dat ordinaire straattypet. Ik mengde mij ten slotte in het gesprek.

„Het is duidelijk, dat je ons volgt, Coop. Begrijp wel, dat wij de noodige stappen zullen doen om daar een eind aan te maken”.

„Maar beste kerel, ik reis slechts voor mijn gezondheid”, zei hij. „Bevel van den dokter”.

Hij keek ons spottend aan. Ik voelde, dat Houston mij aan mijn mouw trok en ik keerde mij om. Hij zei niets, maar liep weg en ik volgde hem. Het leek een armzalige manier van weggaan, maar Houston lette daar niet op.

„Nu wij het weten, is 't in orde”, zei hij glimlachend. „Ik ben blij, dat ik nu weet met wat soort van man ik te doen heb. Het is anders niets voor Werner om zoo'n vent te gebruiken — tenminste volgens wat ik bij geruchte van hem gehoord heb”.

„Maar hij heeft ons toch gevonden”, antwoordde ik.

„Ja”, gaf Houston toe en voegde er na een korte stilte aan toe: „Hij zou wijzer gedaan hebben zich niet te vertoonen.

Als ik had kunnen denken, dat Werner zoo 'n gek had in dienst genomen, zou ik hem aan boord al gesnapt hebben”.

„Dat is misschien juist waar Werner op gerekend heeft”, merkte ik droogjes op.

Hij had op dat oogenblik iets angstaanjagends. Ik weet niet wat het was, maar ik voelde dat hij mij afstiet. Ik dacht er onderweg over na en toen wij het kamp weer bereikten, bemerkte ik, dat Cassilis wakker was geworden en naar buiten was gekropen. Hij luisterde naar wat wij te vertellen hadden en ging kreunend weer liggen. Houston ging weg.

„Jack, 't wordt heet”, zei hij. „Als 't niet om die vervloekte ziekte was, kon 't me niet schelen. Maar wij schijnen in een helsche atmosfeer te zijn geraakt”.

„Wij staan voor een moeilijk vraagstuk”, zei ik. „Wij kunnen niet toelaten, dat Coop ons achtervolgt”.

„Neen”, gaf hij toe en daarop: „Houston zal 't niet toelaten”.

„De vraag is: hoe kunnen wij er een eind aan maken?” vervolgde ik.

„Daar heb ik vanavond een aanduiding van gehad”, zei Cassilis.

„Dat weet ik. En dat verontrust mij. Ik weet niet tot hoe ver wij bereid zijn te gaan. In ieder geval, ik weet niet, tot hoever ik wil gaan. Weet jij 't?”

„Neen”, antwoordde hij kortaf.

Wij zwegen even. „Ik geloof dat Houston geen grenzen kent”, voegde ik er aan toe.

„De vraag is — kunnen wij ze voor hem trekken?” vroeg Cassilis. „Wij zijn in Niemandland”.

„Hoe dan ook, wij moeten het probeeren”, zei ik met beslislustheid. „Ik ben wel een vrijbouter, maar niet op moord en doodslag uit”.

Alvorens wij dien nacht scheidden, besloten wij „grenzen” voor Houston vast te stellen.

Wij braken vroeg op. Nu er geen reden meer was zich schuil te houden, liet Coop zijn mannen meer vrijheid. Op een halve mijl afstand zagen wij duidelijk een mesties, een half-bloed Indiaan, de wacht houden en wij konden den rook van hun vuren zien. Onze mannen keken belangstellend, maar zonder een spoor van verbazing, en doodkalm werd het kamp opgebroken en begonnen wij de bergkloof af te dalen.

Cassilis en ik hadden zoowat door de heele wereld gezworven. Wij kenden Siberië op z'n ergst, hadden „getrokken” in de Afrikaansche hooglanden, waren doorgedrongen in de jungles van Liberia, hadden honger geleden in de woestijnen van Australië en op sleden gevaren in Labrador en Klondike. Maar nooit hadden we iets meegemaakt, dat gelek op dien tocht door de Cordilleras.

Coop trad nu openlijk op. Hij moest ons volgen en hij volgde ons spoor als een hond. Hij was zoo brutaal als de duivel en hield er, geloof ik, evenveel principes op na. In ieder geval was hij een durfal zooals ik er nooit te voren een ontmoet had. Iederen avond liet hij zijn kamp opslaan op een kleinen afstand van het onze en iederen nacht hield hij ons in het oog. Dat wist ik, doordat ik vaak proeven nam. Intusschen verbaasden Cassilis en ik ons over het optreden van Houston. Hij ging gewoon door alsof Coop en zijn kamp niet bestonden. Hij deed alsof zij er niet waren; alsof hij hun heele bestaan vergeten was. Maar later zult gij zien, dat dit niet het geval was.

Den vierden avond na onze ontdekking kwam Coop ons kamp binnen. Hij zag bleek onder zijn bruine gelaatstint en hij haalde hijgend adem. Zijn borst piepte als een gebarsten harmonika.

„Zeg, ouë jongens, heb je een slok whisky voor me?” vroeg hij met een schrale, maar opgewekte stem.

„Gaat u zitten, mijnheer Coop”, zei Cassilis vriendelijk.

„Och”, zuchtte hij en ik zag, dat de *soroche* hem leelijk te pakken had. „Dat klimaat hier bevalt me niet. Zullen wij een spelletje kaart spelen?”

Buiten zag ik Houston's hoofd, klein en donker tegen het halflicht afgeteekend. Hij luisterde blijkbaar.

„Ik zal je eens wat zeggen, Coop”, zei Cassilis plotseling. „Ik wil met je kaarten of dobbelen om een pistoolschot op twintig pas afstand”.

„Zal niet gaan”, zei hij met een flauwen grijns. „Mijn leven is te kostbaar. Bovendien kan ik geen hooischuur raken op vijf el afstand”.

Nu drong Houston's stem luide tot ons door. „Koud, hè Coop? Ziek Coop, hè? Hoe ver denk je 't nog te brengen?”

Hij lachte even en op dat oogenblik begreep ik wat hij gedaan had. Wij waren heelemaal niet op weg naar Astarnok. Hij liet Coop ronddwalen door die vreeselijke wildernis. Waarom?

Cassilis beantwoordde die vraag later op den avond, toen de arme zieke kerel was teruggekropen naar zijn kamp.

„Het zou een daad van genade zijn geweest om hem dood te schieten”, zei hij. „Houston kent geen genade”.

„Hij is van koers veranderd. De Hemel moge weten waar wij ons nu bevinden”.

„Heb je over het waarom nagedacht?” fluisterde Cassilis. „Gebleekte beenderen kunnen niets vertellen in die Godvergeten wildernis”.

„Je bedoelt —”

„Coop loopt zelf zijn open graf in”.

Het moest wel zoo zijn, onverschillig of Houston zijn toevlucht nam tot geweld of tot uithongering. Evenals Cassilis vond ik, dat geweld de genadigste manier zou zijn geweest. Ik kreeg langzamerhand het idee, dat wij, net zoo goed als Coop, Houston's gevangenen waren.

Zonder hem konden wij ons niet redden en hij behoefde de Indianen en mestiezen slechts een teeken te geven en zij zouden ons aan ons lot overlaten. Maar hij zei niets, leidde den tocht, praatte vriendschappelijk en deed alsof Coop niet bestond. En Coop kleefde aan ons vast als een klit.

Het was een vreeselijke tocht door een afschuwelijke streek.

Bah! Ik had er den smaak van in mijn mond, de lucht er van in mijn neus. Op die hoogte had alle leven opgehouden, want wij waren het gebied der eeuwige sneeuw genaderd. Het werkte op mijn zenuwen, ik werd twistziek. Ook kreeg ik weer een aanval van bergziekte; mijn lichaam deed pijn, mijn voeten bloedden en mijn schoenen hingen aan flarden. Cassilis was inmiddels wat beter geworden.

Ik herinner mij weinig van den avond waarop Houston en ik ruzie kregen. Ik was niet heelemaal bij mijn verstand want, ofschoon ik later van Cassilis hoorde wat ik gezegd en gedaan had, herinner ik er mij bijna niets van, behalve dat ik kwaad was geworden. Het begon er mee, dat Houston's optreden mij hinderde. Zijn houding, zijn waakzame, glimlachende oogen irriteerden mij bovenmatig. Dit was de man, die ons naar de wildernis geleid had om ons daar te laten sterven! Dit was de man — glimlachende, zelf-ingenomen duivel, die hij was! — die ons over de kale Sierra voortsleurde tot we zouden neervallen op den weg of sterven van honger, of koude, of ziekte!

In een oogwenk doorzag ik zijn duivelsch doel. Hij had nooit een ander plan gehad dan om ons hierheen te voeren, opdat hij alleen zich meester kon maken van de onmetelijke rijkdommen van den grooten schat. Toen verloor ik alle zelf-beheersching. Cassilis zegt, dat ik op hem aanvloog en hem uitmaakte voor al wat leelijk is. Houston haalde zijn schouders op.

„Als u er genoeg van hebt, kan ik er een eind aan maken”, zei hij. „Ik wou het alleen op de eenvoudigste manier doen. Ik dacht, dat u dat beter zoudt vinden. Maar wij beginnen, geloof ik, allemaal naar het einde te verlangen”.

Met die woorden stond hij op en ging de deur uit. Cassilis duwde mij neer. „Kerel, dat komt er nu van!” riep hij uit. „Jack, je bent gek en je hebt Coop's doodvonnis geteekend”.

„Het kan me niet schelen”, bromde ik en ging op mijn zijde liggen en kreunde.

Cassilis liep snel naar buiten en toen ik uit mijn verdooving ontwaakte, zat hij tegenover mij. Ik voelde mij zwak, maar ik was weer bij mijn verstand.

„Hoe laat is 't?” vroeg ik.

Hij beval mij weer te gaan slapen en ik moet ook weer geslapen hebben.

Even voor het aanbreken van den dag werd ik wakker en ik hoorde het zware ademhalen van Cassilis aan de overzijde van de tent. Ik lichtte het tentdoek op en ging naar buiten; en de koude wind, die over de sneeuw blies, stak als peperkorrels op mijn gezicht. Op de rotspunt boven ons loeide een wervelstorm, die er een krankzinnigen rondedans om uitvoerde. Maar ik was blij in de frissche lucht te zijn en liep geruischloos door het kamp. Ik voelde mij met nieuwe kracht bezield en begreep niet waarom ik ruzie had gezocht met Houston en waarover wij getwist hadden.

Ik had zoowat een halve mijl geloopt, toen ik vuren in de verte zag en begreep, dat dit de grens moest zijn van Coop's kamp. Toen het lichter werd, zag ik het duidelijker en ook,

dat er beweging in was. De muilezels stonden in een rij vastgebonden, van den wind afgekeerd, met hangende koppen, treurig maar geduldig.

Plotseling hoorde ik een schot. Ik zag den eersten muilezel, die een beetje apart stond, ineenzinken. Toen viel de tweede en bij het derde schot kwam het heele kamp in opschudding.

Ik stond verbaasd toe te kijken en moet ongetwijfeld zichtbaar zijn geweest in het wassende licht. Ik zag twee mestiezen komen aanloopen en hoorde een schot. Ik voelde, dat een kogel langs mij floot. Blijkbaar mikten zij op mij; ik zocht beschutting achter een rotsblok. Op hetzelfde oogenblik ketste een tweede kogel er tegen aan. Daarna klonken meer schoten en toen keek ik weer uit. De mestiezen waren verdwenen en ik keerde naar het kamp terug. In de schemering zag ik nog een gestalte bewegen, die ik herkende.

„Ben jij dat, Houston?” riep ik.

Hij bleef stil staan tot ik hem had ingehaald en er speelde een eigenaardige glimlach over zijn gezicht.

„Tevreden?” vroeg hij.

„Ik begrijp je niet”, zei ik.

„Wij hebben er toch genoeg van, niet waar?” zei hij, het geweer over zijn schouder leggend.

„Heb jij dat gedaan?” vroeg ik, ineens het verband begrijpend.

„Ze hebben zes muilezels minder”, zei hij, zich neerwerpend voor het vuur, dat wij inmiddels bereikt hadden.

Cassilis was er ook, ongerust en nieuwsgierig, en wij vertelden hem wat er gebeurd was.

„Coop had een veel te groote trein”, zei Houston en begon plotseling te lachen.

Toen hij weg was, wendde Cassilis zich tot mij.

„Dat bedoelde hij, toen hij mij zijn belofte gaf”.

„Belofte gaf?” herhaalde ik niets-begrijpend.

„Jack”, zei hij vriendelijk, „jij hebt gisteravond de gebeurtenissen verhaast. Ik maak je er geen verwijt van. Het is hier erg genoeg om gek te worden — maar ik had een onderhoud met Houston. Hij zei, dat er niets zou gebeuren —”

Ik dacht na. „Coop zal zijn voorraden in den steek moeten laten”, zei ik.

„En dan —” Cassilis zweeg. „Zie je niet in, dat hij zich op de een of andere manier zal trachten te wreken?”

Ja, dat deed ik. Houston scheen echter niets te vreezen. Hij liet het kamp goed bewaken en de muilezels plaatsen achter de bescherming der rotsen. Op den dag hadden wij geen reden tot ongerustheid. Na Houston, was Cassilis wel een van de beste schutters en ik had zelf ook heel wat geoefend op schietbanen. Op klaarlichten dag zou niemand van Coop's troepje iets tegen ons durven ondernemen. Inderdaad hoorden, noch zagen wij iets van ze, behalve 's nachts hun vuren die als glimwormen schitterden in de ravijnen.

Den derden dag na de schietpartij trokken wij door een pas in de bergen en kwamen uit op een smal pad dat langs den steilen wand van een afgrond liep. Duizend voet lager lag een bodem van rotsen en gesteente.

„Dit is een gebaand pad”, zei ik. „Waar leidt het heen?”

Houston keek neer in het ravijn.

„Naar het *Montana* land”, zei hij.

„Is dit onze weg?” vroeg ik.

„Ja”, antwoordde hij.

Cassilis en ik keken hem aan; maar hij vertrok geen spier van zijn gezicht. Wat zou hij met Coop doen? — Coop die achter ons aan sukkelde, iederen dag een wanhopiger strijd voerend. Coop moest nu wel weten hoe hij voor den mal gehouden was en voor gek had rondgedoeld.

Wij liepen over het pad, dat op sommige punten slechts acht of tien voet breed was, met den muur van den berg boven ons en den gapenden afgrond beneden. Wij liepen achter elkaar, Houston met een der Indianen vooruit, dan Cassilis en ik dicht achter hem; daarna volgden de pakezels met hun lasten en de Cholo Indianen daar tusschen verspreid. Overal om en boven en onder ons kale rotsen. Het deed het bloed in onze aderen verstijven.

Plotseling slaakte een der Indianen in de achterhoede een luiden kreet en ik keerde mij om. Ik keek over de rij muilezelen en zag, dat verscheidene den kop ophieven en omkeken. De rij was dertig el lang en de achterste dieren waren nog niet zichtbaar door een bocht in den weg. De Cholos in de achterhoede schreeuwden en gesticuleerden en enkelen keken naar ons met vragende en angstige gezichten. (*Wordt vervolgd*).

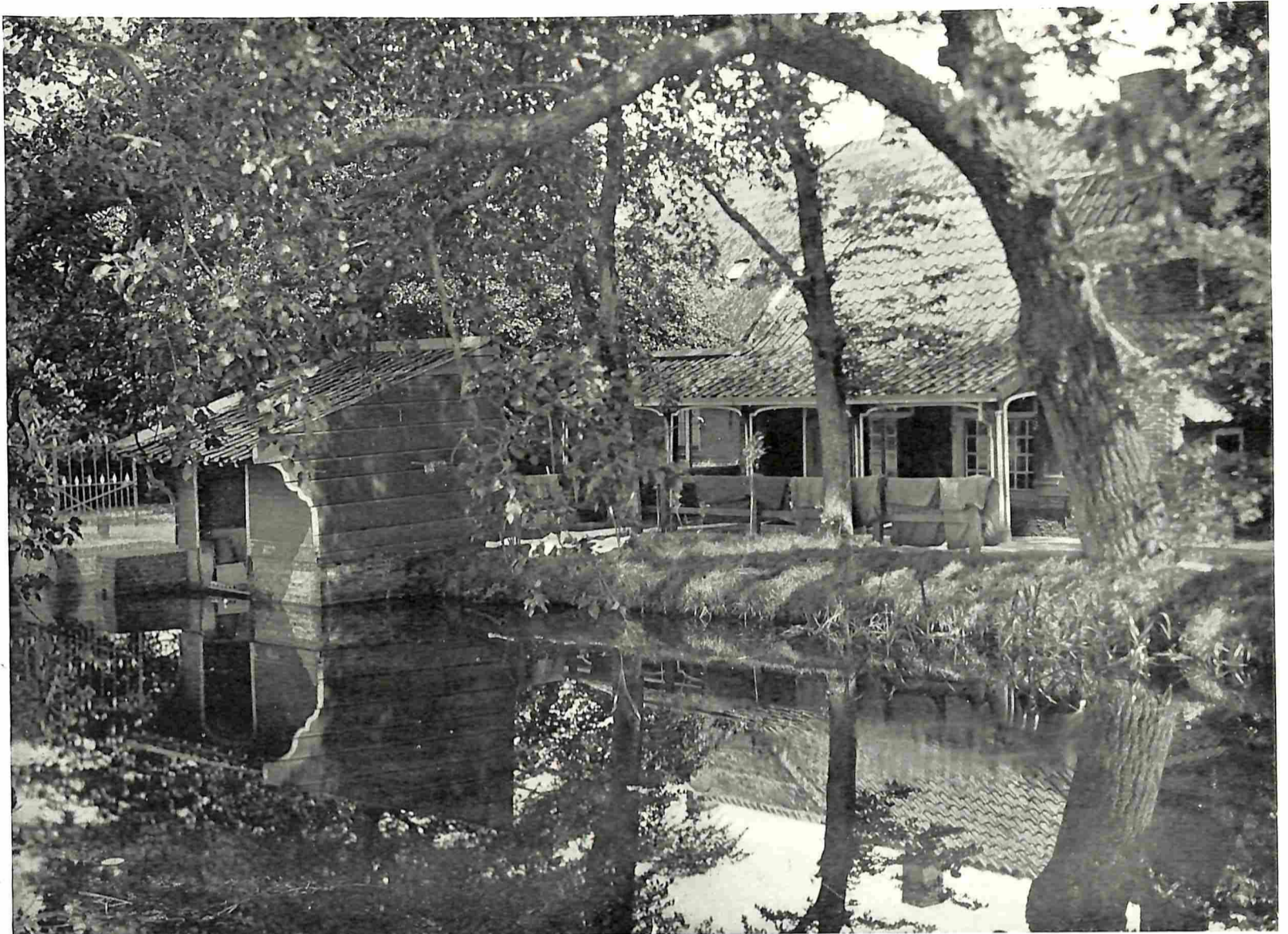

Foto R. H. Herwig.

DETAIL VAN EEN BOERDERIJ MET BOENHOK TE RIJSATERWOUDE.

LEIMUIDEN EN RIJSATERWOUDE.

(Slot).

WE hebben nu zoo langzamerhand het grondgebied van de gemeente Leimuiden achter ons. Op een van de bruggen lezen we nog de mededeeling, dat het verboden is daarop met rij- of voertuigen (waaronder ook rijwielen zijn begrepen) stil te staan. De arge-looze fietsrijder zij dus gewaarschuwd! ☼ De heerlijkheid Leimuiden was weleer het eigendom van het geslacht Wassenaar van Warmond. Bij erfopvolging kwam ze aan Franciscus Paulus Emilius, graaf van Oultremont en Warfusé, en Maria Isabella van Beijekocht door Heeren Burgemeester van de stad Amsterdam voor de som van f 43.000. Het „verlei” geschiedde op 13 Maart 1728 op naam van Mr. Lieve Geelvink, Heer van Castricum enz., Burgemeester en Raad, in naam en ten behoeve van Amsterdam. ☼ Volgens sommige historieschrijvers zou het één der drie Leythens zijn, genoemd in een lijst van goederen, die de Utrechtsche kerk bezat vóór Odelbald bisschop van Utrecht was. Die lijst is opgemaakt omstreeks 866. Bij het verdrag van 1063 tusschen den Abt van Echternach en Wilhelmus van Gelder werd aan genoemden Abt o.a. ook de kapel van Liethemuten afgestaan. In een brief van 1156, waarin een latere abt van Echternach weer afstand doet van de in 1063 verkregen goederen aan Dirk VI, graaf van Holland, wordt het Leythemuthe genoemd. ☼ In de 16e eeuw, vertelt de kroniekschrijver als een bijzonderheid, was het mogelijk met een polsstok gewapend, van Warmond over Rijsaterwoude en Leimuiden op Stichtschen bodem te komen. Latere overstromingen deden hier heel wat meren en plassen ontstaan, die voor een goed deel weer drooggelegd zijn. De bewoners van het eiland Bendsdorp, onder de banne Leimuiden, werden in 1603 verminderd in de verponding van 6 morgen lands bij de overstroming in de vloed. — In de 17e eeuw telde Leimuiden vele fraaie buitenplaatsen. Tijdens den

intocht van de Pruisen in 1787 vestigde de Hertog van Brunswijk er zijn hoofdkwartier. ☼ Als een eigenaardigheid willen we nog de geschiedenis vertellen van een van Leimuidens ingezetenen, Kors Vincent, die in het begin der 18e eeuw achtereenvolgens de scholen van Leimuiden, Rijsaterwoude en Leiderdorp bezocht. Door zijn armoedige omstandigheden was hij dikwijls niet in staat de gebruikelijke gift in turf aan den schoolmeester te doen. Daardoor moest hij allerlei smaad verdragen en vaak koude lijden. Later rijk geworden, vermaakte hij aan elk der scholen zooveel kapitaal, dat uit de rente de benoemde turf aangeschaft kon worden, aldus de latere schooljeugd behoedende voor 't geen hij als kind had ondervonden! ☼ Het wapen van Leimuiden bestaat uit een zilveren schild met negen ruiten, vijf in de bovenste en vier in de onderste rij, zoo vonden we opgegeven. In het dorp zelf echter zagen we een azuren schild. ☼ Al spoedig naderen we nu het Brasemermeer. Bij de school, die met het woonhuis in de verte wel iets op een boerderij gelijkt, hebben we reeds een mooi gezicht over den wijden plas. Herinnert de zwem-richting en jachthaven „Meerzicht” aan de oude buitenplaats van dien naam, die onder Rijsaterwoude gestaan moet hebben? ☼ Bij de oude kerk met haar zwaren toren begint de kom van het dorp en verdwijnen weer de wegslooten. De toren gaat tot het dak vierkant op, dan verrijst een kloek achtkantig bovenstuk, voorzien van de noodige galmgaten en gedekt door een stompe achtkantige spits. Links verheft zich gewijd aan den Heiligen Johannes de Dooper. Weleer zal er een kapel gestaan hebben, die in 1585 vernieuwd en vergroot werd. In het midden van de 18e eeuw was het bedehuis zoodanig vervallen, dat de godsdienstoefeningen in een schuur gehouden moesten worden. In 1800 werd het gebouw geheel gerestaureerd. ☼ Ook Rijsaterwoude was vroeger een heerlijkheid in bezit van het geslacht van Woude. Later kwam

ze aan het geslacht Wassenaar van Warmond tot dat Mr. Hendrik Kluit en Vrouwe Johanna Albertina Schop met de heerlijkheid „verleid” werden. In het midden der 18e eeuw behoorde ze aan Mr. Pieter Willem Provo Kluit, directeur van Politie te Amsterdam. — De naam Rijsaterwoude zou beteekenen het woud van de Rijsaten, d.w.z. de ingezetenen aan den Rijn. ☞ Na de kom van het dorp, waar we voor het Gemeentehuis het wapen der gemeente zien — een schild van azuur met drie wassende manen van zilver, doorsneden door een fasce van goud — krijgen we links weer de wegsloot, waarin een miniatuur sluisje met een miniatuur bruggetje. Bij de brug over het verbindingskanaal met het Brasemermeer houdt de wegsloot op. De weg verlaat den dijk. Een mooie laan met hoog opgaand geboomte gaat de diepte in. Aan 't begin van die laan lezen we weer het verbod van halfspoor rijden, nu volgens artikel 39 van de Keur des Polders Vier Ambacht.

R. H. H.

DE DRUIVENTROS.

IK was gelukkig, heel gelukkig. Ik stelde mij m'n vader, m'n moeder en m'n kindermisje voor als heel goedge reuzen, uit de eerste scheppingsdagen, onveranderlijk, eeuwig, eenig in hun soort. Ik had de zekerheid, dat zij mij voor alle kwaad zouden weten te behoeden en ik gevoelde mij in hun bijzijn volkomen veilig. Het vertrouwen, dat mijn moeder mij inboezemde, was oneindig: als ik mij dat heerlijke, goddelijke vertrouwen herinner, zou ik dat kleine kereltje, dat ik was, wel kushanden willen toewerpen en zij, die weten, hoe moeilijk het is in deze wereld een gevoelen in z'n vollen omvang te bewaren, zullen mijn vervoering voor zulke herinneringen kunnen begrijpen. ☞ Ik was gelukkig. Duizend gewone, maar toch zoo geheimzinnige dingen hielden m'n geest bezig, duizend dingen, die op zichzelf niets waren, maar die deel uitmaakten van m'n leven. 't Was maar heel klein, mijn leven; maar het was een leven, dat wil zeggen het middelpunt der dingen, het centrum van de wereld. Glimlach niet om wat ik daar zeg, of glimlach slechts uit vriendschap en bedenk: wie er ook leeft, al was 't een klein hondje, bevindt zich in het middelpunt der dingen. ☞ Ik was gelukkig te kunnen zien en te hooren. Mijn moeder kon haar spiegelkast niet even opendoen, zonder mijn uiterste nieuwsgierigheid, vol poëzie, gaande te maken. Wat was er dan in die kast? Och, van alles, wat er in kon zijn: linnengoed, reukzakjes, doozen. Ik verdenk er m'n moeder nu van een zwak voor doozen gehad te hebben. Ze had ze in alle soorten en onnoemelijk veel. En die doozen, waar ik volstrekt niet aan mocht komen, deden mij in diep gepeins verzinken. M'n speelgoed deed m'n kleine hersens ook werken; ten minste het speelgoed, dat mij beloofd werd en dat ik nog verwachtte; want wat ik bezat, had voor mij geen geheim en dus ook geen bekoring meer. Maar hoe prachtig was het speelgoed van m'n droomen! Een ander wonder was de groote hoeveelheid strepen en figuren, die men met een potlood of met een pen kan maken. Ik teekende soldaten; ik maakte een ovaal hoofd en zette er een sjako op. Niet dan na talloze opmerkingen, deed ik het hoofd tot de wenkbrauwen in de sjako zakken. Ik was gevoelig voor bloemen, voor geuren, voor luxe, voor mooie kleeren. Mijn hoedje met veeren en mijn kousen van veelkleurige wol vervulden mij met trots. Maar waarvan ik meer hield dan van ieder ding op zichzelf, dat was alles tezamen: het huis, de lucht, het licht, het heele leven! Een zoete liefelijkheid omringde mij. Nooit koesterde een vogeltje zich zachter in z'n donzen nestje. ☞ Ik was gelukkig, heel gelukkig. Toch benijdde ik een ander kind. Het heette Alfons. Ik wist geen anderen naam van hem en het is heel best mogelijk, dat hij er geen anderen had. Z'n moeder was waschvrouw en werkte buitenshuis. Alfons

Foto R. H. Herwig.

VOORHUIS VAN EEN BOERDERIJ MET BOENHOK
TE RIJSATERWOUDE.

slenterde den godganschen dag op de binnenplaats of aan de kade, en ik keek uit m'n raam naar z'n vuile gezicht, z'n gele vlaspruik, z'n broek vol gaten en z'n afgedragen schoenen, waarmee hij in de goten liep te baggeren. Ik had óók graag in volle vrijheid in de goten willen loopen. Alfons draaide altijd om de keukenmeiden heen en liep daardoor heel wat klappen om z'n ooren en soms ook een paar oudbakken korstjes pastei op. Af en toe lieten de palfreniers hem eens een emmer water pompen, dien hij dan trotsch kwam aandragen met een vuurrood gezicht en z'n tong uit z'n mond. En ik benijdde hem.

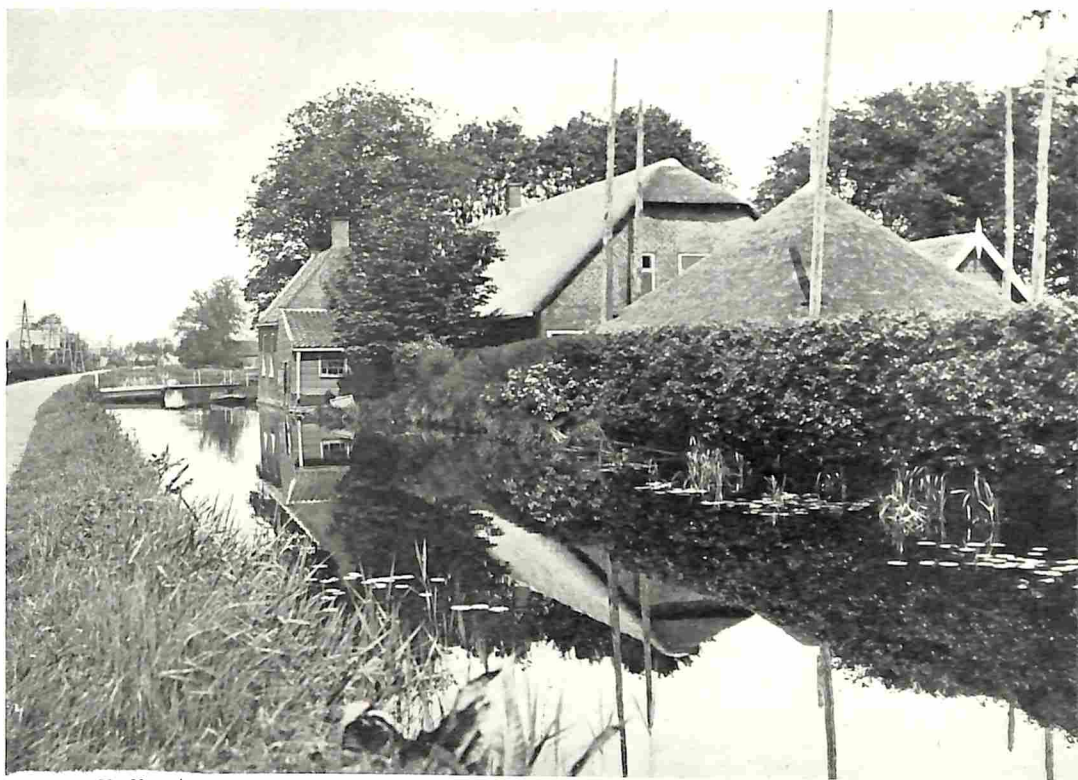

Foto R. H. Herwig.

BOERDERIJ TE RIJSATERWOUDE.

Hij behoefde niet, zooals ik, fabels van La Fontaine te leeren; hij behoefde niet bang te zijn voor een standje om 'n vlek in z'n blouse! Hij was niet verplicht om „goedendag mijnheer! goedendag mevrouw!” te zeggen tegen menschen, van wie het hem niets interesseerde, of ze een goeden dag of een goeden avond hadden; en al had hij geen arke Noachs en een paard met mekaniëk, zooals ik, hij speelde, wat hem maar inviel, met de musschen, die hij pakte, de honden, die net als hij, losliepen en zelfs met de paarden uit den stal, net zoolang tot de koetsier hem met een bezem naar buiten joeg. Hij was vrij en vermetel. Van de binnenplaats af, die zijn domein was, keek hij naar mij aan m'n raam, als naar een musch in een kooi. ☼ Het gebeurde eens, dat die binnenplaats opgebroken werd. Zij werd alleen maar opgebroken om weer geplaveid te worden; maar, daar het onder het werk geregend had, was het er erg modderig, en Alfons, die er als een sater in z'n woud leefde, had van onder tot boven dezelfde kleur als de grond. Hij speelde vol dartele vroolijkheid met de steenen. Toen hij opkeek en mij daarboven opgesloten zag, beduidde hij mij beneden te komen. Ik had wel zin om met hem mee te spelen. Ik had op mijn kamer geen steenen om mee te spelen. Het bleek, dat de huisdeur openstond. Ik ging naar de binnenplaats. — „Daar ben ik”, zei ik tegen Alfons. — „Neem dien steen op”, zei hij. ☼ Hij zag er brutaal uit en had 'n schorre stem; ik gehoorzaamde. Opeens werd me de steen uit m'n handen gerukt en voelde ik, dat ik opgetild werd. Dat deed m'n kindermisje. Verontwaardigd nam zij mij mee. Ze waschte mij met heerlijke zeep en zei, „dat het een schande was, dat ik met een straatjongen, een zwerfver, een deugniet speelde”. — „Alfons”, voegde mijn moeder er aan toe, „Alfons is ongemanierd; dat is zijn schuld niet, dat is zijn ongeluk; maar

welopgevoede kinderen mogen niet omgaan met kinderen, die dat niet zijn”. ☼ Ik was een heel intelligent en heel nadenkend kind. Ik onthield de woorden van m'n moeder en bracht ze, hoe weet ik niet, in verband met wat men mij vertelde van vervloekte kinderen, toen men mij m'n ouden platenbijbel uitlegde. Mijn gevoelens voor Alfons veranderden volkomen. Ik benijdde hem niet meer. Neen. Hij boezemde mij een gevoel van angst en medelijden in. „Het is zijn schuld niet, 't is zijn ongeluk”. Dat woord van m'n moeder maakte mij ongerust over hem. U deelt er goed aan, moeder, zoo te spreken; u deelt er goed aan mij reeds in m'n teederste jeugd de onschuld der rampzaligen te openbaren. Uw woord was goed; ik moest het mij in m'n verdere leven steeds voorhouden! ☼ Ditmaal ten minste miste het z'n uitwerking niet en het lot van het vervloekte kind maakte mij week. Op zekeren dag, toen hij op de binnenplaats den papegaai van een oude vrouw, die daar woonde, aan het plagen was, sloeg ik dien somberen Caïn gade met allen smartelijken ernst van een kleinen, goeden Abel. Helaas! Abels maakt alleen het geluk. Ik trachtte dus den ander een bewijs te geven van mijn medelijden. Ik dacht erover hem een kushand toe te werpen; maar z'n woest gezicht leek me niet erg geschikt om die in ontvangst te nemen en mijn hart deinsde voor die gift terug. Langen tijd zocht ik, wat ik hem wel zou kunnen geven: mijn verlegenheid was groot. Alfons m'n paard met mekaniëk geven, dat juist geen staart of manen meer had, leek me evenwel erg overdreven. En dan, spreek je je medelijden nu wel uit door een paard te geven? Ik moest een geschenk hebben, dat geschikt was voor een vervloekte. Een bloem mis-

schien? Er stonden bouquetten in 't salon. Maar een bloem heeft wel iets van een kus. Ik betwijfelde, of Alfons wel van bloemen hield. In groote verlegenheid liep ik de huiskamer rond. Opeens klapte ik blij in m'n handen: ik had 't gevonden! ☼ Er stond op 't buffet een schaal met prachtige druiven uit Fontainebleau. Ik klom op een stoel en pakte een grooten, zwaren tros, die de schaal voor drie kwart vulde. De licht groene bessen waren aan één kant goudgeel en je kon zien, dat ze zalig in den mond zouden smelten: toch proefde ik er niet van. Ik liep vlug weg om een kluwen garen uit de werktafel van m'n moeder te halen. Het was mij verboden er iets uit te nemen; maar je moet ongehoorzaam kunnen zijn. Ik bond den tros aan 't eind van een draad vast en, terwijl ik me over de leuning van 't venster heen boog, riep ik Alfons en liet langzaam den tros op de binnenplaats zakken. Om hem beter te zien, streek het vervloekte kind z'n gele lokken uit z'n oogen en toen de tros binnen z'n bereik was, rukte hij hem met draad en al af; daarna keek hij naar boven, stak z'n tong uit, maakte een langen neus tegen mij en ging er met den tros vandoor. ☼ M'n vriendjes hadden mij aan zulke manieren nooit gewend. Eerst was ik er erg boos om. Maar een overweging bracht mij tot kalmte. „'t Is maar goed geweest”, dacht ik, „dat ik geen bloem of 'n kushand gegeven heb”. Bij die gedachte verdween m'n wrok. Zoo waar is het, dat als de eigenliefde maar gered is, de rest

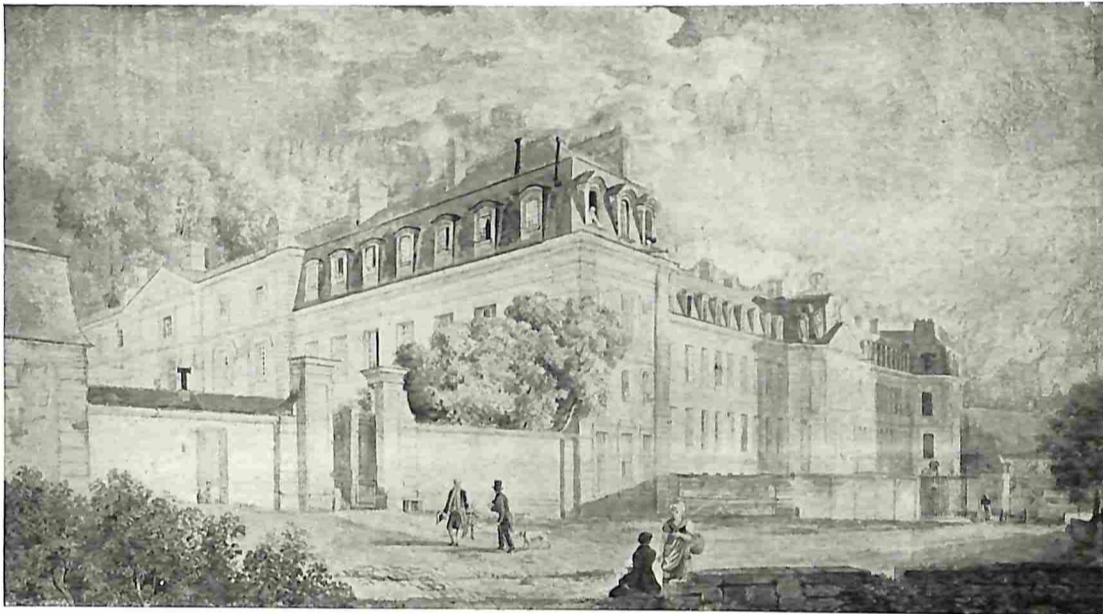
er niet erg op aankomt. ☼ Maar toen ik bedacht, dat ik m'n avontuur aan m'n moeder moest biechten, was ik erg terneergeslagen. Ten onrechte; mijn moeder beknorde mij wel, maar ze was niet boos: dat zag ik aan haar lachende oogen. — „Je moet geven, wat van jezelf is en niet van anderen”, zei ze, „en je moet weten te geven”. — „Dat is het geheim van 't geluk en dat kennen maar weinigen”, voegde

de mijn vader eraan toe. ☼ Hij kende het wèl!

ANATOLE FRANCE.

De Manufacture Nationale de Sèvres.

HET is hier de plaats niet de balans op te maken van het wel en het wee dat de markiezijn de Pompadour, de beruchte minnares en raadvrouw van Lodewijk XV, over haar land en volk gebracht heeft. Hoe zwaar ook het oordeel der historie op haar nagedachtenis moge drukken, toch is er ook veel goeds van haar te zeggen, en wel in de eerste plaats dat zij van haar koninklijken minnaar den beschermer der Kunsten en Wetenschappen heeft weten te maken en dat haar zin voor het schoone en haar goede smaak Frankrijk voor artistieke afdwalingen bewaard hebben. Dat de opvolger van den wispelturigen, genotlievend Lodewijk XV de schulden van zijn grootvader op het schavot betaalde, was zeker voor een groot deel aan haar spilzucht en haar politiek te danken; dat Frankrijk trots kan zijn op een der beroemdste, tegelijk een der schoonste instellingen aangerekend. ☼ Deze instelling is de „Nationale Porseleinfabriek te Sèvres”, waarvan de oorsprong en de eerste ontwikkeling zeker niet zouden geweest zijn wat zij waren, indien niet mevrouw de Pompadour in 1740 van Lodewijk XV en Robert Dubois, werklieden van de aardewerk-fabriek te Chantilly, de noodige geldmiddelen deed verschaffen tot de oprichting van een eigen fabriek, en dat deze gevestigd zou worden in het Koninklijk kasteel te Vincennes, ten

DE OUDE SÈVRES-FABRIEK (1756—1876).

Naar een aquarel van Troyon.

VAAS VAN NIEUW HARD PORSELEIN.
Naar het ontwerp van Jaulmes.

moeten overlaten, werd het beheer er van gevoerd door Charles Adam, wien door den Koning een uitsluitend privilege voor twintig jaren was verleend, wat hem in staat had gesteld een vennootschap met een kapitaal van 91.000 livres op te richten en de regelmatige productie der fabriek te verzekeren. Deze vennootschap werd in 1752 ontbonden en vervangen door een nieuwe met een kapitaal van 800.000 livres, waarvan Lodewijk XV een vierde deel inbracht. Tegelijk werd besloten de fabriek naar elders over te brengen, waarbij de keuze viel op een gebouw dat aan de markiezin de Pompadour toebehoorde en gelegen was aan de Seine tusschen Mendon en Sèvres. Nadat dit gebouw naar de behoeften van het bedrijf was ingericht, kon in 1756 de nieuwe, de eigenlijke Sèvres-fabriek, in werking komen. Reeds het volgende jaar bracht de Koning er een bezoek, wat veel bijdroeg tot het succes der onderneming. Lodewijk XV betoonde van dat oogenblik af zulk een groote en blijvende belangstelling voor de fabriek, dat hij alle jaren in het paleis te Versailles een tentoonstelling van hare producten deed houden. In 1759 nam hij alle hem niet toebehoorende aandelen in de vennootschap over, waardoor hij eenig eigenaar der onderneming werd; tegelijk gaf hij aan deze den titel van „Manufacture royale”. Ook in madame de Pompadour vond de Sèvres-fabriek voortdurend een ijverige begunstigster, zoowel door de persoonlijke aankopen die zij deed, als doordat zij den verkoop, overal waar zij kon, bevorderde. Te Vincennes en nog geruimen tijd nadat de fabriek te Sèvres gevestigd was, werd — zooals dit ook geschiedde in de vroeger opgerichte Fransche porseleinfabrieken — uitsluitend gebruik gemaakt van z.g. *pâte tendre* (zacht porselein), een kunstmatig bereide, glasachtige massa, bestaande uit een halfgesmolten silikaat van aluinaarde en van een alkali, dat voor het bakken met een loodhoudend, op kristalglas gelijkend glazuur bedekt wordt. De zorgen bij de bereiding van dit porselein en de verbeteringen in de samenstelling er van aangebracht, daarbij de delicate artistieke uitvoering der gefabriceerde voorwerpen — vazen, schotels, serviezen, beelden, groepen, ornamentstukken enz. — maakte dat het

Oosten van Parijs. Hier werden na een moeilijk begin, waarin de oprichters niet voor hun taak bleken opgewassen, vijftien jaren lang die merkwaardig mooie porseleinen kunstvoorwerpen gemaakt, waarvan ook elders in Frankrijk — te Orleans, te Rouaan, te Saint-Cloud en in het reeds genoemde Chantilly — gereputeerde fabrieken bestonden, die echter door de nieuwe, koninklijk beschermde fabriek naar den achtergrond werden gedrongen. In 1745, nadat de gebroeders Dubois reeds langen tijd de fabricatie te Vincennes aan een hunner medewerkers, Gravant, hadden

„Sèvres-porselein” spoedig de vergelijking met het beroemde Saksische porselein, zelfs met het zoo gewaardeerde Chineesch glansrijk kon doorstaan. Hoe zou 't ook anders kunnen zijn, daar de voornaamste artisten en artisans uit den tijd geroepen werden de afdeelingen der fabriek te besturen, daar François Boucher de teekeningen maakte die den beeldhouwers en schilders tot voorbeelden strekten, en zelfs Falconet, hiertoe door den Koning geroepen, de afdeeling beeldhouwkunst bestuurde? Dit was wel het klassieke tijdperk in de geschiedenis der Sèvres-fabriek, welks overblijfselen — „Vieux-Sèvres” genoemd, die gelukkig nog talrijk zijn, als museumstukken en in partikuliere verzamelingen over geheel de beschaafde wereld verspreid — zoo hoog gewaardeerd worden, hooger dan enig ander Europeesch pottbakkerswerk, met uitzondering misschien van het z.g. Spaansch-Moorsche plateelwerk (Spaansch-Arabisch ware beter gezegd) uit de 14e, 15e, 16e en 17e eeuw. Van 1768 af onderging de fabricatie te Sèvres een ingrijpende verandering. Door de toevallige ontdekking, drie jaren te voren, van een kaolin-bedding in de buurt van Limoges, verkreeg men de langgezochte en onvindbaar schijnende grondstof voor de z.g. *pâte dure* (hard porselein), waarvan men zich uitsluitend te Meissen voor het Saksisch porselein bediende en nog bedient, en welker samenstelling gedurende ongeveer een eeuw zorgvuldig was geheim gehouden¹⁾. Men begon zich toen te Sèvres met ijver toe te leggen op de fabricatie van hard-porseleinen producten, waardoor die van zacht-porseleinwerk onwillekeurig naar den achtergrond werd gedrongen. Dit was wel te bejammeren daar deze laatste soort het om aesthetische redenen zeker van de eerste wint. Immers, bij de *pâte tendre*, die een zacht roomachtige nuance bezit en welker aard beantwoordt aan haar naam, worden bij het aanbrengen van figuren en teekeningen mooiere effecten verkregen doordat de kleuren op den teeren ondergrond harmonischer uitkomen en de omtrekken der figuren geen scherpte van lijnen vertoonen. Bij de *pâte dure*, die een heel licht blauwachtigen tint bezit, hebben de kleuren niet datzelfde behaaglijke aspect en komen de figuren scherp uit. De ware liefhebbers geven dan ook de voorkeur aan het zacht-porselein werk (boven dat van hard porselein. De groote voor-
spoed dien de Koninklijke fabriek onder Lodewijk XV gekend had, verminderde langzaam onder de regeering van diens opvolger Lodewijk XVI en ging, na het optreden der Na-

1) Het harde porselein (*pâte dure*) is een saamgestelde massa die tot grondstof heeft het kaolin, een half glasachtige, witte stof die met een mes niet gekrast kan worden; zij is gelijkaardig van samenstelling en moeilijk smeltbaar; de breuk is eenigszins schelpachtig en de breukvlakte fijnkorrelig. Behalve uit kaolin bestaat de *pâte dure* uit een als glas smeltend, niet plastiek toevoegsel, meestal feldspaat, met of zonder gips, krijt of kwarts.

VAAS VAN NIEUW HARD PORSELEIN
(PÂTE DURE).
Naar het ontwerp van Gay Loë.

tionale Conventie geheel teloor. Dit bleef zoo, tot in 1800 de ingenieur Alexandre Brongniart als administrateur werd aangesteld en een algemeene reorganisatie van alle afdelingen invoerde, waardoor hij den weg tot nieuwen bloei opende. Wat men echter Brongniart terecht verwijten kon, is dat hij bij de fabricatie der, sedert den val van het Koninkrijk „Manufacture nationale”, het zacht porselein meer en meer verwaarloosde en zich hoofdzakelijk toelègde op de vervaardiging van hardporseleinen voorwerpen. Dit verergerde nog toen Napoleon I Keizer werd, de fabriek tot „Manufacture impériale” decreeteerde en haar een jaarlijksch subsidie op het Staatsbudget verzekerde, maar, helaas, er ook zijn smaak als wet stelde. Dit had ten gevolge, dat men zich bij de fabricatie nagenoeg uitsluitend toelègde op groote stukken, voornamelijk vazen, door het Romeinsch classicisme geïnspireerd. In den aanvang van dat cesaristische tijdperk, toen Brongniart artisten van belang tot medewerkers naast zich riep, voldeden de producten der fabriek aan de eischen van aesthetiek en goeden smaak, wat echter niet lang duurde daar zich toen de neiging voordeed (en bestendigde) die stukken te overdekken met onderwerpen op overvloedig gekleurde en zwaar vergulden ondergrond. Uit dat tijdperk dateeren het overdreven gebruik van het vermaarde *bleu de Sèvres* en die talrijke copieën van bekende schilderijen op porseleinen platen, welker fabricatie technisch hoogst interessant was, maar die artistiek weinig te beteekenen hebben. Dit duurde tot op de helft der vorige eeuw, toen, na den dood van Brongniart, nieuwe veranderingen werden ingevoerd, waarvan de eerste was de organisatie van ateliers voor faïence en email, die later (in 1872) weer zijn opgeheven. Tegelijk werd besloten tot het overbrengen van het aan de fabriek verbonden *musée céramique* (dat z'n stichting en spoedige ontwikkeling aan Brongniart te danken had) naar een nieuw gebouw, aan de overzijde van den weg, naast den ingang van het park van Saint-Cloud gelegen, waarin ook spoedig de gezamenlijke ateliers werden gevestigd. — Dit is de tegenwoordige *Manufacture nationale*. Gedurende de tweede helft der negentiende eeuw heeft deze een vooral in den beginne moeilijk tijdperk van gestadige ontwikkeling doorgemaakt, waarin op artistiek gebied veel is tot stand gebracht door den beroemden beeldhouwer Albert Ernest Carrier-Belleuse, die er tot aan zijn dood (1887) de directie voerde. Het was ook in dit tijdperk dat de scheikundigen Charles Lauth (in 1879 tot administrateur aangesteld) en Georges Vogt een nieuw hard porselein samenstelden, overeenkomend met het „Chineesch” en beter geschikt voor een ornamentatie in gekleurd emaillewerk dan hetgeen tot nog toe gebruikt werd. De „pâte Lauth-Vogt” vond spoedig een algemeene toepassing bij de fabricatie van hardporseleinen voorwerpen. Een bijzonder gunstigen invloed op de productie der Sèvres-fabriek in de laatste twintig jaren der vorige eeuw heeft nog gehad het technisch directeurschap van den beroemden ceramist Théodore Deck, dat helaas maar vier jaren mocht duren, maar waarvan de sporen nog altijd aanwezig zijn.

(Slot volgt).

CH. SNABILIÉ.

MAASTRICHTSCHE KERKEN.

DE oude zeer monumentale Sint Servaas, reeds vroeger in dit tijdschrift beschreven, zullen wij daarom hier voorbijgaan en thans iets mededeelen over eenige andere kerken der Maasstad. Tot een der meest indrukwekkende daarvan behoort ongetwijfeld de fraaie, grootendeels in romaanschen stijl opgetrokken Onze Lieve Vrouwekerk. Reeds lang voordat de tegenwoordige kerk werd gebouwd heeft ter plaatse of in de nabijheid waar-

schijnlijk de eerste Christenkerk van het oude bisdom gestaan, immers daar was het midden der Romeinsche nederzetting waaruit het latere Maastricht groeide. De oorsprong der tegenwoordige kerk ligt in de stichting van een Kapittel omstreeks 990 door bisschop Notker van Luik, eene instelling die tot 1796 is blijven bestaan en veel heeft bijgedragen tot den luister van het Tricht der vorige eeuwen. Het gebouw dat thans nog bestaat, dateert uit de 11e eeuw, een gedeelte echter is van een nog ouderen bouw, uit het laatst der 10e eeuw, die omstreeks het jaar 1000 door brand is vernietigd. Tot dit oudste gedeelte behooren o.a. de groote toren aan de westzijde, afgebeeld op de volgende bladzijde, met de daaronder gelegen crypta. De kerk bestaat uit drie beuken, koor met transept, twee oostelijke torens, die niet met leien zijn afgedekt doch, zooals de afbeelding doet zien, spits zijn toegemetseld, twee kleine absiden ter weerszijde van het koor, waaronder eene crypta, een westerbouw met twee trap-torens (afgebeelde toren) met er onder zooals gezegd ook nog eene crypta, de kapel van O. L. Vrouwe Sterre der zee en hieraan aansluitend een omgang om het oude kerkhof. De

VAAS VAN NIEUW HARD PORSELEIN.
Naar het ontwerp van Menu.

grote, massale toren, die wel eenigszins aan een versterkte burcht doet denken en ook wel in de middeleeuwen als zoodanig kan gebruikt zijn — versterkte kerktorens kwamen toen meer voor — is in ruwe zandsteen opgetrokken en eindigt in eene verdieping van mergel met romaansche muurbogen versierd. Geflankeerd door ronde hoektorens, die boven het middengedeelte uitsteken, valt hij door dezen eigenaardigen vorm aanstonds op in het Maastrichtsche stadsbeeld. De bovenbouw uit mergel dateert van de 12e of 13e eeuw. Naast dezen kolos ligt de hoofdingang, een gothiek gebouw met muurbogen in twee verdiepingen en versierden gevel. Het merkwaardigste der O. L. Vrouwe kerk is wel haar mooi romaansch koor, met twee kolommenrijen boven elkaar, die twee open galerijen vormen en waartusschen door de kleine gebrandschilderde ramen het licht getemperd binnenstraalt. Vele der kapiteelen van de onderste rij zijn met voorstellingen uit het oude testament versierd. Volgens het gevoelen van de meeste geleerden zou Heimo de bouwer zijn van dit koor. Men ziet n.l. op een der kolommen een man in knielende houding uitgebeiteld, welke een kapiteel als zinnebeeld van zijn werk aan de H. Maagd aanbiedt en daarboven de namen Maria en Heimo. Zooals reeds gezegd werd, is de kerk grootendeels romaansch en maakt door hare eenheid van stijl een forschen indruk. Van lateren datum en in gothieken stijl zijn gebouwd de genoemde hoofdingang, het gewelf van het transept en de fraaie 16e eeuwse omgang. De ramen van dezen laatste zijn geschonken door de toenmalige soberen der stad, koning Philips II van Spanje en den prins-bisschop van Luik, Robert de Berghes, die hun wapens erin lieten aanbrengen, en gedeeltelijk door Maastricht zelf. Het gewelf van het middenschip is in de 18e eeuw vervaardigd door den bekenden Maastrichtschen bouwmeester Gilles Doyen. Bij de restauratie heeft men eenig oud muurschilderwerk ontdekt o.m. een St. Christoffel, het Christuskindje op zijn rug dragend, door de vrijgevigheid van het gilde der zakdragers aangebracht en op een pilaar de H. Catharina. Bezienswaardig zijn buiten de schatkamer, waarover aanstonds, eenige schilderijen, eene 16e eeuwse, voorstellende Christus aan het kruis, van de Crayer en een 17e eeuwse met de H. H. Cecilia en Agnes in de sacristie hangend en vooral ook de koperen doopvont van den Maastrichtschen edelsmid Aert van Tricht uit het einde der 15e eeuw. Verder het zeer schoone beeld van O. L. Vrouwe Sterre der zee en dat van den H. Christoffel, in wiens dikken staf, een hollen boomstam, zijn meester, de kluzenaar Cucuphas, zich verbergt. In het portaal bij den hoofdingang zijn in den muur eenige oude beel-

den ingemetseld, n.l. een romaansch beeld van Christus, waaronder een steen uit de 11e eeuw met de voorstelling eener leenverheffing voor den keizer. Hiertegenover dat van St. Bernard, die in 1145 en 1147 dien kruistocht predikte in Maastricht. Ook de eikenhouten preekstoel, een geschenk van kanunnik W. H. Loyens, mag gezien worden met zijn rijke versiering van blad- en loofwerk en de twee paneelen met voorstellingen uit het leven der H. Maagd. ☞ De schatkamer, hoewel met minder kostbaarheden gevuld dan die van St. Servaas, bevat toch zeer mooie kunstwerken. Daaronder is één vaas die eenig is in ons land en wel een byzantijnsch reliekschrijn in den vorm van een doosje met aan de voorzijde in émail cloisonné eene voorstelling der H. Maagd en aan de andere zijde in drijfwerk de Boodschap des Engels, op de beide zijkanten Grieksche bijbelteksten. Het kwam na de inneming van Constantinopel in 1204 door de kruisvaarders in 't bezit van den Roomsch-koning Philips II van Hohenstaufen welke het aan deze kerk schonk. ☞ Al de schatten opsommen zou te ver voeren, wij noemen nog een klein reliekschrijn van bergkristal gevat in een vergulde ark, een zilveren reliekhouders, waarin een deel van den gordel der H. Maagd, in den vorm van een muur met terweerszijden onder een baldekijn de beelden van de H. H. Maria en Lucia, kristallen cylinders met zilveren beslag waarin relieken van de Doornenkroon en Spons. — ☞ Eene andere afbeelding vertoont ons het koor der kerk van den Nieuwenhof, vroeger klooster, thans weeshuis. Dit heeft niet altijd gelegen waar het zich nu bevindt. Het oudste klooster, dat in het begin der 13e eeuw gesticht is en den naam kreeg van begijnhof van St. Catharina, lag in de parochie St. Pieter buiten den oudsten wal der stad in de buurt der St. Pieterspoort. Daar herhaaldelijk last werd ondervonden van het hooge water der Maas, kregen de begijnen op 9 Maart 1263 van den pastoor van St. Pieter met toestemming van den proost der O. L. Vr. kerk, Gerardus van Nassau, verlof hun klooster te bouwen op een meer veilige plaats. Zij kozen daartoe een terrein tusschen de beide Jekerarmen kort buiten de tweede omwalling, achter de zuidelijke huizen der Groot

Looierstraat. Dit klooster kreeg den naam van Nieuwenhof, in tegenstelling met hun eerste dat Aldenhof was genoemd waarnaar de St. Pieterspoort ook wel Aldenhofspoort heette. Hier verbleven de begijnen, hoewel onder de schepenbank St. Pieter wonend toech burgeressen van Maastricht, tot 1465. In dit jaar is hun klooster met geheel St. Pieter verbrand door de aanhangers van den Luiksch bisschop Lodewijk van Bourbon, tegen wie bijna het geheele prins-bisdom en het daarbij horend St. Pieter in opstand was. Dit als represaille tegen de onheilen die de Luikenaren aan de partij van den bisschop hadden veroorzaakt. Van dat jaar tot 1482, wanneer de begijnen een verzoek richtten tot den magistraat der stad om nu niet buiten doch binnen de stadsmuren te mogen wonen, vindt men geen melding van het klooster gemaakt. Ze kregen toen van het stadsbestuur de St. Catharina-bongart om een nieuwe kerk met woonhuis te bouwen waarmede zij kort hierna begonnen onder leiding van den stadstimmerman Clabers en den pastoor Heer Jan. In 1489 is de kapel voltooid en van deze oude kerk, die toegewijd werd aan de H. H. Catharina en Gertrudis, is slechts het koor over, het schip der tegenwoordige dateert uit het begin der 17e eeuw. Het klooster werd in 1796 door de Franschen opgeheven en ver-

anderde van bestemming. Het werd n.l. geruild tegen het tegenwoordig militair hospitaal en het R. K. Armenhuis, eerst daar gevestigd, is toen naar den Nieuwenhof overgebracht. — ☞ Een ander meer bekend gebouw, al was 't maar door de mooie concerten die er thans in gegeven worden, is de Predikheeren of Dominikanen kerk. Vroeger was ze slechts langs een vrij smalle straat van den Grooten staat uit te bereiken, en kwam de fraaie gothische gevel van het gebouw niet uit, thans heeft men er van de Helmstraat uit, waar eenige huizen zijn weggebroken, een fraai gezicht op. De Dominikanen, zich hoofdzakelijk toeleggend op preeken voor het volk — vandaar hun naam Predikheeren — kregen in 1261 toestemming van hun oversten om zich in Maastricht te vestigen. Te voren echter had ridder Adam van Haren hun zijn huis in de Spilstraat geschonken, waar zij toen reeds verblijf hielden. Door den grooten toeloop die ze hadden, verplicht om voor een geschikte kerk te zorgen, vroegen zij aan het kapittel van St. Servaas, evenwel tevergeefs, de beschikking over de kapel van St. Joris, die in den tegenwoordigen

Grooten Staat dicht bij de Spilstraat lag. Men moest nu naar een andere gelegenheid uitzien en weldra kregen de paters de beschikking over verschillende huizen en onbebouwde eigendommen, weliswaar niet aan de straat gelegen, waardoor zij reeds in 1267 een begin konden maken met den bouw der nu nog bestaande kerk. Het ging in de middeleeuwen met zoo'n groot werk niet zoo vlug als thans want men bouwde tot 1280 eer alles klaar was. Het vroeg gothische, mergelsteenen gebouw heeft drie beuken welke door hardsteenen zuilen van elkaar gescheiden zijn. Tengevolge van tijdsomstandigheden werd de kerk eerst in 1294 op St. Michael plechtig ingewijd. Later, in 1309, is de kapel der H. Maagd en ongeveer terzelfder tijd eene tweede, die der H. Catharina, de eerste links de tweede rechts van het koor, bijgebouwd. Verschillende voorname personen zijn in deze kerk begraven zoo o.a. Jacobus de Lannoy, opperschenker van Karol van Stoute, die bij het beleg van Luik in 1468 sneuvelde, en Willem van der Marck, het „wild zwijn der Ardennen", die in 1485 te Maastricht onthoofd is. Ook

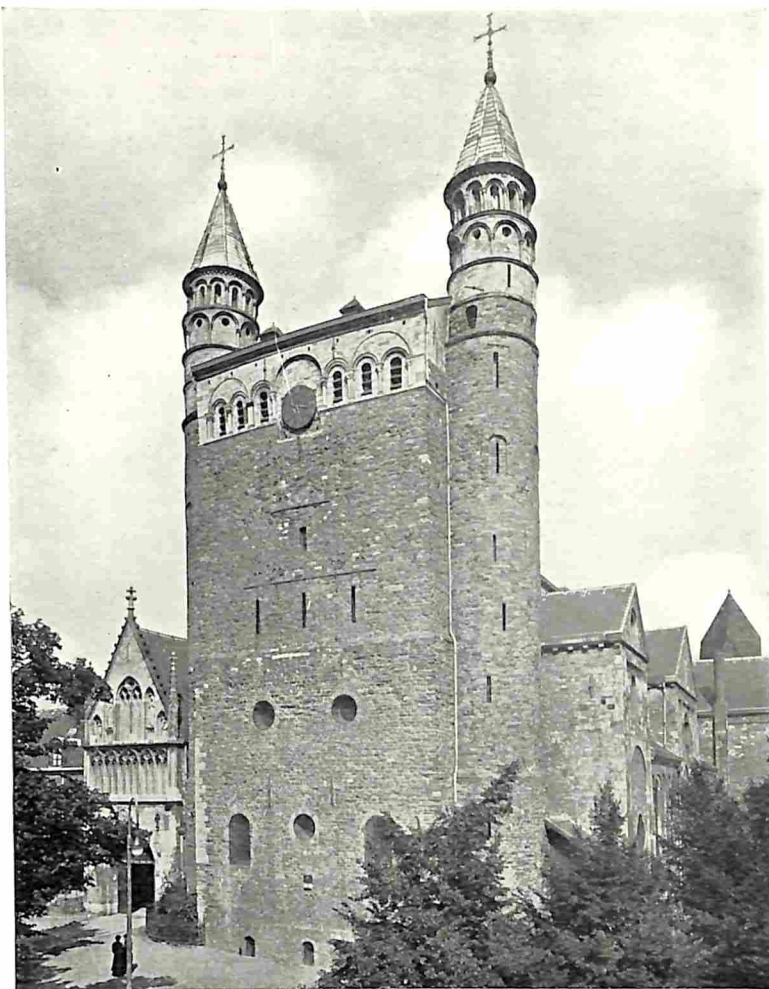

Foto C. Steenbergh.

TOREN EN HOOFDINGANG VAN DE O. L. VROUWEKERK TE MAASTRICHT.

rusten er de generaal graaf Herman Frederik van den Berg 's Heerenberg en zijne echtgenoot gravin van Leeuwenstein—Rochefort, wiens fraaie graftombe in wit en zwart marmer men thans kan bewonderen in de St. Servaaskerk, waarheen ze later is overgebracht. De paters hebben tot het midden der 16e eeuw rustig hun klooster bewoond, doch toen kwam de storm der tijden ook over hen en werden klooster en kerk vooral na de pacificatie van Gent in 1577 door de troepen der Vereenigde-Provinciën geplunderd. Het archief en de kostbare bibliotheek zijn toen verbrand. Na 1579, de wederinneming van de stad door de Spanjaarden, kon het klooster, hoewel zeer bescheiden, zijn bestaan voortzetten maar het heeft lang geduurd eer het door de mildheid van vele weldoeners, meest Predikheeren, weer in zijn vroegeren doen was. Een dezer laatste en niet de kleinste was hun ordebroeder Franciscus Romanus, bekend door het bouwen van den eersten boog der huidige Maasbrug in 1683 en bouwmeester van Lodewijk XIV van Frankrijk. Hij schonk buiten verschillende bijgebouwen, een hoofd-altaar en koorgestoelte voor de kerk, ook de fraaie kasten voor de boekerij welke thans nog dienst doen in de Gemeentelijke-bibliotheek. Merkwaardig is in deze „ontmantelde" kerk eene muurschildering

van zeer ouden datum n.l. uit het jaar 1337, welke echter jammer genoeg bijna geheel is uitgewischt. Ze bevindt zich in den linkerbijbeuk en stelt voor: Christus de H. Maagd kronend, de marteling der tienduizend maagden en tafereelen uit het leven van den H. Thomas van Aquino, de groote kerkleeraar uit de orde der Predikheeren. Ook het gewelf van het middenschip vertoont nog overblijfsels van oud schilderwerk. Door de Franschen werd in 1796 het klooster opgeheven en tot 1804 is de kerk gebruikt voor de diensten der parochie van St. Jan; in dit jaar is deze met het klooster eigendom der stad geworden. In het laatste werd de centrale school gevestigd en het dient nu nog voor middelbaar onderwijs, terwijl de kerk tot stadsmagazijn werd geproclameerd. Na de restauratie echter worden er concerten, tentoonstellingen enz. in gehouden. — ☞ De laatste der afgebeelde kerken is de St. Lambertus. Ze dankt haar ontstaan aan den gestadigen groei der stad, waardoor oprichting van nieuwe parochie's, vooral aan den zelfkant, in den laatsten tijd noodzakelijk geworden is. De St. Lambertuskerk ligt buiten de Brusselsche straat op het Emmaplein en met den bouw ervan werd in het oorlogsjaar 1914 begonnen, juist toen de Duitschers Luik kwamen bombardeeren. Grooter contrast was wel niet mogelijk, daar afbreken, vernielen, hier opbouwen in dubbelen zin.

Afgezien van de moeilijkheden, die de tijdsomstandigheden meebrachten, stuitte de onderneming op zeer groote en kostbare bezwaren. Men bouwde n.l. op oud vestingterrein, nu aangevulden grond, waardoor de fundeering op sommige punten tot meer dan tien meter diep ging en vijf meter als regel gold. ☞ De plannen zijn ontworpen door den Maastrichtschen architect A. E. van Groenendael en het gebouw heeft den vorm van een byzantijnsch kruis, boven welks mid-

delpunt zich een slanke koepel in dezen stijl verheft, die bij de geheele kerk ook verder vrij is toegepast. Als bouw materiaal is de zoo bekende Kunrader steen aangewend voor de buitenmuren met mergel aan den binnenkant, en beton als tusschenvulling, een uitermate stevige constructie. Want goed toegepast zijn genoemde steensoorten minder aan verwerking onderhevig dan hardsteen. Welk een prachtig resultaat met dezen onbehouwen steen, die hier niet in verband gemetseld is, kan bereikt worden, getuigt de fraaie St. Lambertus kerk, zoowel uit- als inwendig, want hoewel dit laatste nog niet geheel afgewerkt is, maakt het toch reeds met zijn koepelgewelven in de zijbeuken, zijn zware granieten zuilen en marmeren pilasters een fraai geheel uit. Wanneer deze kerk ook inwendig geheel zal gereed zijn — ze wacht o.a. nog op eene marmeren lambrizeering — zal ze tot een der mooiste bouwwerken van Maastricht gerekend kunnen worden.

J. M. VAN DE VENNE.

Nog eens „Het Maan-mannetje”.

NAAR aanleiding van hetgeen in Buiten van 22 Jan. j.l. door den heer Van Uden vermeld wordt, moge hier nog herinnerd worden aan de legende, verbonden aan het, in het bosch bij den „heiligen vijver” in Benares opgerichte, gedenkteeken, bekend onder den naam „Stoepa der drie dieren”. Op zekeren dag kwam een grijsaard

tot de drie dieren, vos, aap en haas, welke hier vreedig te zamen leefden. Op zijn vraag of zij iets voor hem te eten hadden, haalt de vos een zilveren karper uit den vijver, de aap schudt sappige vruchten van een boom terwijl de haas, welke niets tot verkwikking van den bejaarden gast kon machtig worden, dor hout en dorre bladeren aandraagt, een en ander in brand steekt om daarna zichzelf in de vlammen te werpen, zich op deze wijze den grijsaard tot spijs willende dienen. De oude, door zooveel zelfopoffering getroffen, plaatst den haas in de maanschijf opdat zijn aandenken ten eeuwigen dage niet uitgewischt worde. Hij grijpt een palmboom, doopt dezen in de zee en schildert met aarde en met sneeuw van de bergen een haas op de maanschijf, welke daar tot den huidigen dag te zien is. Volgens de legende was het Buddha in eigen persoon, geïncarneerd in een haas, die hier zulk een overtuigend blijkgaf van zijn menschlievendheid. ☞ Een andere fabel, vermeld in de oude Sanskrit verzameling sproken en vertellingen „Pantschatantra”, komt in het kort op het volgende neer. Ergens in een groot bosch leefde een aanzienlijke kudde olifanten. Ten gevolge van langdurige droogte dreigden zij van dorst om te komen. Toen zij er op uit trokken om in den omtrek naar water te zoeken, had een hunner het geluk ergens het Maan-meer te ontdekken. Deze bracht de blijde tijding aan

de kudde, welke zich aanstonds op weg begaf naar de aangewezen plek. Rondom het meer hielden zich in den zandigen bodem tal van hazen-families op, welke het bitter ontgelden moesten onder den zwaren druk der logge dieren. Toen deze verzadigd waren en zich weder naar het bosch hadden begeven, bleek eerst hoeveel dooden en verminkten er onder het hazenvolk waren. Ten einde een herhaling van zulk een noodlottigen overval te voorkomen, begaf een der hazen zich tot den aanvoerder der olifanten, stelde zich voor als Vidschajadda, de haas, welke op de Maan woont en dreigde uit naam van zijn gebiedster, de Maan, de olifanten met zware straf, indien zij andermaal zich bij het Maan-meer durfden wagen. Tevens gaf de haas den olifant den raad de Maan zijn verontschuldiging voor het bedreven kwaad aan te bieden. Op de vraag hoe dit kon geschieden, leidde de haas den bevreesd geworden olifant naar het meer — het was inmiddels avond geworden —, waarin deze inderdaad de Maan waarnam. Na, mede namens de geheele kudde, leedwezen betuigd te hebben, spoedde het dier zich naar de met groote nieuwsgierigheid zijn komst verbeidende stamgenooten, welke zich voortaan wel wachtten een bezoek aan het Maan-meer te brengen. ☞ De maanvlekken hebben steeds ruim spel gegeven aan de fantasie der goedgelovige menigte. Men heeft er in willen onderscheiden een verslaafd drinker of dito rooker, een gierigaard, die een armen zwerver naar de maan wenschte en tot straf voor zijn hardvochtigheid er zelf in terecht kwam. Bij Dante is het Kaïn, die doortakken op het altaar legde, elders is het degene, die op de Via Dolorosa weigerde Jezus' kruis over te nemen, terwijl vooral opgeld deed de voorstelling, volgens welke het maan-mannetje de herinnering bewaart aan den man, die in den Kerstnacht hout stal alsook aan den Sabbath-schenner Ludegeer of welken anderen naam men hem heeft willen geven, die op zijn beweren dat voor hem de Zondag zoo goed als de Maandag was, tot straf voor die goddelooze opvatting, een

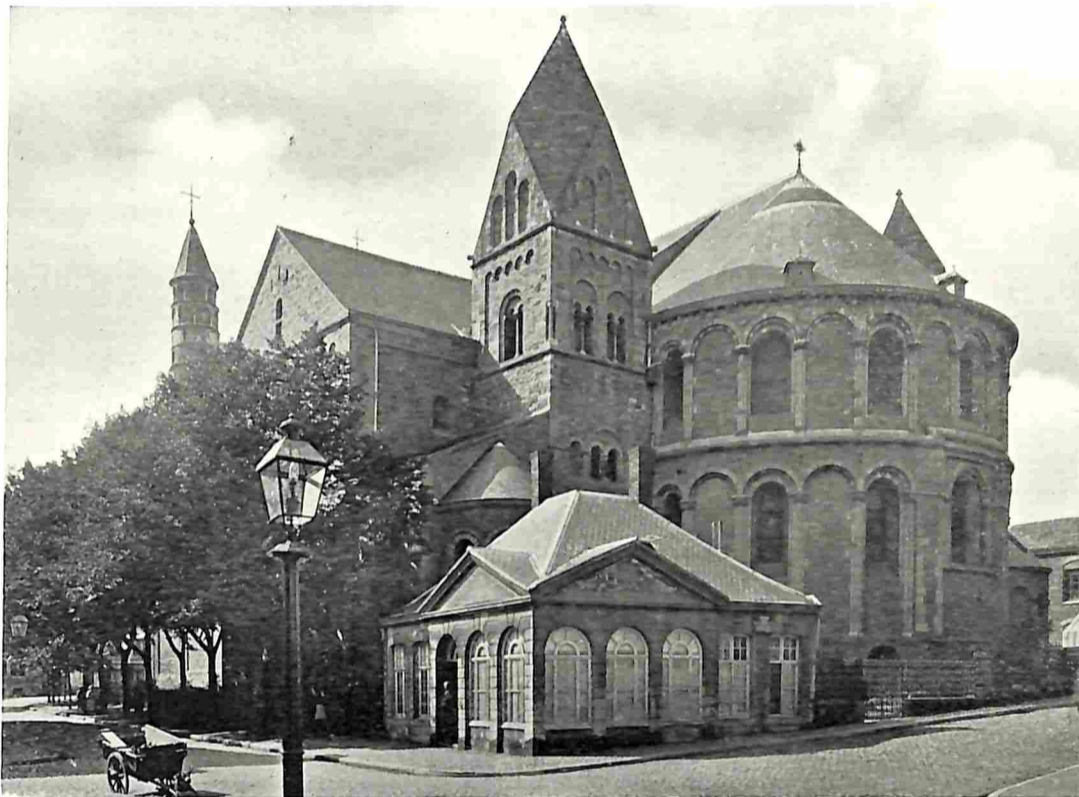

Foto C. Steenbergh.

GEZICHT OP HET KOOR DER O. L. VROUWEKERK TE MAASTRICHT.

eeuwigen Maan-dag zou hebben. Laat De Genestet de verliefde meisjes in het maan-mannetje het voorwerp hunner droomen zien, weer een ander — en dit tot leering van de dans-manikakken van onzen tijd — herkende er een meisje in, dat er door haar danswoede toe gedreven werd zelfs op een doodenakker haar danslust bot te vieren. Hoe dit alles zij, ik voor mij ben het met Van Lennep en Ter Gouw eens:

Wie in deze materie
Te veel zich verdiept
Kan zelf wel de maanziekte krijgen.
Wij laten den Man in de Maan
Dus maar staan!

F. W. DRIJVER.

Ferrara in den tijd der Renaissance.

Uit het Poolsch van

3) KAZIMIERZ CHŁĘDOWSKI.

DE heerschappij der d'Este's begint onder het parool van den vrouwen-cultus, van de deugden der ridders van koning Arthur en onder het symbool van St. Joris, die de maagd uit den muil van den draak verlost. Het hof der d'Este's werd spoedig het toonbeeld van ridderlijke zeden en het meest typische Renaissance-hof in Noord-Italië. Aan het d'Estesche hof werd een verfranschte taal gesproken, een Venetiaansch dialect, vol Provençaalsche uitdrukkingen en zinswendingen, het was de taal van de toen moderne Italiaansche ridderschap in het Noorden. In de bibliotheek te Mantua bevindt zich nog een zeer belangrijk handschrift, van de in de kringen der Romanisten bekende Provençaalsche canzoniere, een soort anthologie der troubadours, geschreven in 't jaar 1254. Volgens de overlevering moet Ferrarina da Ferrar, een der laatste Italiaansche troubadours, dit manuscript hebben samengesteld. Ferrarino da Ferrara leefde tegen het einde der XIIIe eeuw, schreef het beroemde „Florilegio” en was tevens auteur van een bundel lyrische gezangen. Hij zong aan het hof van Azzo VII en van zijn opvolger „Obizzo II e fo giullar, et intendez meill de trobar proensal che fos en Lombardia.” Obizzo II was een kleinzoon van Azzo VII en mag de feitelijke grondlegger der d'Estesche dynastie genoemd worden. Eigenlijk heerschten de d'Este's reeds vóór hem in Ferrara maar de wettelijke basis voor hun regeering werd pas door Obizzo II gelegd. Nadat op 17 Februari 1264 het stoffelijk overschot van Azzo op pompeuze wijze in de kerk van den H. Franciscus bijgezet was, werd met de verkiezing van een nieuwen markies veel haast gemaakt. Volgens oude traditie was de overleden heerscher ternauwernood ter aarde besteld, of men liet de raadhuisklokken luiden en aan het volk door den „banditore” bekend maken, dat er op het plein vergaderd moest worden ter verkiezing van een nieuwen regeerder. Tot voogd van zijn minderjarigen kleinzoon, wiens vader in Zuid-Italië vergiftigd was, benoemde Azzo VII een invloedrijk ridder en vriend der familie: Aldingheri de Fontana. Aldingheri ontzag geen moeite, om de verkiezing van Obizzo te bewerken. Hij liet het plein, waarop de verkiezing moest plaats vinden, omsingelen door gewapend volk en verbood den toegang aan iedereen, die verdacht scheen of gewapend was. Daarop sprak hij de vergaderden toe, roemde de deugden der d'Este's en spoorde tot de verkiezing van Obizzo aan, die, hoewel eerst 17 jaar oud, door hem het voorbeeld van bedachtzaamheid en schranderheid genoemd werd. Daarbij beloofde Aldingheri gunsten aan de aanhangers van den jongen markies en dreigde zijne tegenstanders met verdelging. Het volk, voor de overmacht zwichtend, koos den jongeling tot heerscher en verleende hem, zooals de kroniekschrijvers verhalen, een onbegrensde macht, bijna grooter dan de macht Gods, wijl God geen onrechtvaardigheden begaan kan, terwijl de markies doen kon wat

Foto C. Steenbergh.

DE ST. LAMBERTUSKERK TE MAASTRICHT.

hij wilde, kwade en goede dingen, „omnia possit justa vel injusta pro suae arbitrio voluntatis.” De d'Este's stonden te Ferrara aan het hoofd der Guelfen en behoorden buitendien tot de steunpilaren van het pauselijk hof, vandaar dat paus Urbanus II in de verkiezing van Obizzo toestemde en hem als zijnen stadhouder in temporalibus bevestigde. Obizzo noemde zich „bij de gratie Gods en bij de gratie van den Heiligen Stoel de eeuwige heerscher van Ferrara, gubernator et rector et generalis et perpetuus Dominus civitatis Ferrariae,” nam tegenover het volk de verplichting op zich de wetten en plaatselijke gebruiken te eerbiedigen en bezwoer zijne beloften door de H. Drieëenheid, de Maagd Maria en St. Joris aan te roepen, welke laatste van oudsher de patroon der stad was. De voor dit doel opgemaakte acte werd van twee op was gedrukte zegels voorzien, het eene van de stad met de beeltenis van St. Joris en het andere van de d'Este's met een witten adelaar. Weldra echter groeide de invloed en beteekenis van Aldingheri zoo, dat Obizzo diens macht begon te vreezen en afgunstig werd op zijn roem en successen, „gloriam et magnitudinem tolerare non potuit”, waarom hij hem op de destijds gebruikelijke wijze door vergif uit den weg liet ruimen, terwijl hij een aantal familieleden

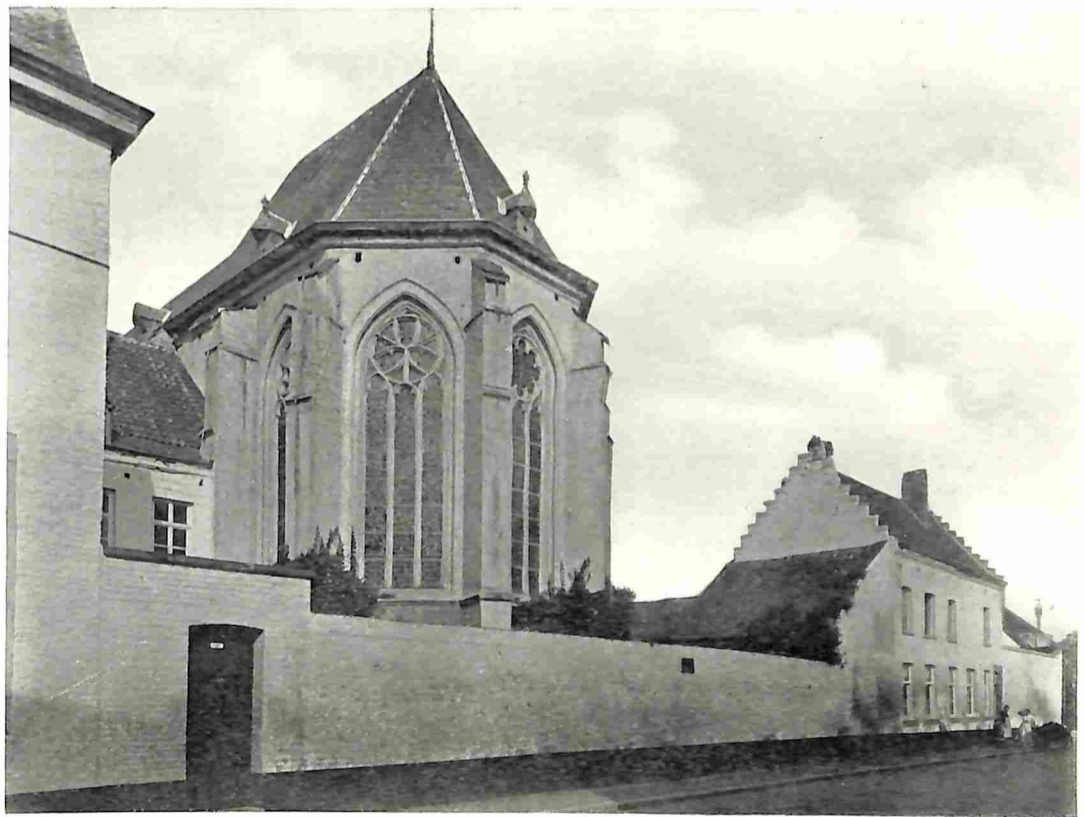

Foto C. Steenbergh.

KOOR DER KAPEL VAN DEN NIEUWENHOF TE MAASTRICHT.

den der Aldingheri's verbande. Een dier Aldingheri's vertrok toen naar Florence; hij was de voorvader van Dante van moeder's zijde. Van hem erfde de groote dichter den familienaam en den adellijken titel. Deze afkomst verklaart ook diens onverzoenlijken haat tegen de d'Este's. Zijne houding tegenover deze vorstenfamilie had, afgescheiden hiervan echter, tevens een politieke reden. Dante zag namelijk in het keizerrijk de verlossing van Italië, terwijl de d'Este's, als Guelfen, op het pausdom steunden. Daarom ook ruimde Dante aan Obizzo een plaats in de hel in naast Ezzelino, den tiran van de Mark Treviso, Italië's gruwelijksten geweldenaar uit de middeleeuwen en liet door den centaur Nessus pijlen afschieten op dengene van hen beiden, die zich uit de rivier met het kokende bloed méér oprichtte dan hem veroorloofd was. Het eenige, wat hen in de oogen van den dichter van elkander onderscheidde, was, dat Ezzelino's haar zwart en dat van Obizzo lichtrood was. ☞ Obizzo was tweemaal gehuwd, doch meer dan zijne echtgenooten is zijn minnares, de schoone Ghisolla, befaamd, en het was eveneens Dante, die haar vereeuwigde door Caccianimico Venedico in de hel te doen smachten, omdat hij haar listiglijk had overreed, den markies ter wille te zijn. ☞ De wijze, waarop de pausen hun investituur aan de Ferrarische vorsten verleenden, gaf aanleiding tot veelvuldige bloedige tragedies. Rome handhaafde namelijk in den regel niet altijd het systeem der ancienniteit, ging dikwijls den oudsten zoon van den overleden heerscher voorbij, achtte zelfs een opvolging in de rechte lijn niet noodzakelijk, handelde daarin veeleer naar omstandigheden en gaf ook wel de macht in handen van bastaarden van den overleden vorst of van diens broeders. Deze onbestendigheid gaf aanleiding tot twisten in den boezem der familie en de regerende vorsten trachtten daarom dit euvel, dat na den dood van iederen markgraaf kon terugkomen, te vermijden, door zich nog bij hun leven te verzekeren van de pauselijke investituur ten gunste hunner meest beminde, hetzij wettige of onwettige zoons. Het eerste offer van dit rampzalige stelsel was Obizzo II zelf, van wien men beweert, dat zijn twee oudste zonen hem omgebracht hebben, toen zij vernamen, dat zijn keuze op den jongsten, derden zoon was gevallen. ☞ Aan deze twisten over de opvolging hebben wij het evenwel te danken, dat Ferrara een man als Ariosto voortbracht. Toen namelijk Obizzo III (1294—1352) tijdelijk het land moest ontvluchten, na een bloedigen strijd met zijne broeders, vluchtte hij naar Bologna en ontmoette daar de schoone Lippa Ariosti, gesproten uit eene patricische familie. Er ontstond tusschen hen een innige liefde en eene verhouding, welke 20 jaar duurde en waaruit 11 kinderen ontsproten, 7 zoons en 4 dochters. Op den Ferrarischen troon teruggekeerd, legitimeerde Obizzo III deze verbintenis door den echt en wettige tevens deze kinderen. Het land aan de Po was niet alleen rijk aan graan en wijn, maar ook de families ter plaatse waren zeldzaam rijk met kinderen gezegend. Bij de d'Este's bereikte het aantal wettige en onwettige kinderen somtijds het respectabele getal van 20, ja zelfs heeft een der waardigheidsbekleeders aan het Ferrarische hof 40 zoons gehad. Wat nog meer zegt, Niccolò Pallavicini heeft, zooals de medicus Michele Savonarola verzekert, in zijn 100ste levensjaar nog een zoon verwekt. ☞ Ariosto, in „Orlando Furioso" over beroemde en verdienstelijke vrouwen sprekend, gedenkt met trots de schoone Lippa van Bologna. Niccolò Ariosti, neef van Lippa, vestigde zich te Ferrara en was de stamvader van dien tak, waaruit de dichter voortkwam. — ☞ Deze eerste d'Este's toonden reeds neiging tot pronk en groote verkwisting. Toen Obizzo III toebeidselen maakte voor zijn tocht naar Venetië om, na hevigen strijd, met de republiek vrede te sluiten, liet hij een galei van een aantal verdiepingen bouwen, waarvoor zijn kamerheer Ser Dino het ontwerp maakte. Deze galei was buitengewoon weelderig ingericht en voor haar versiering werd het kostbaarste materiaal gebruikt. De schitterende tournooien te Ferrara werden bezocht door de ridderschap van geheel Italië. ☞ De uitpattingen der markgraven gaven aanleiding tot herhaalde troebelen. De bevolking, onder den druk der belastingen en andere schattingen, kon aan de financiële eischen, die

EEN AARDIG VERJAARSGESCHENK
VOOR MOEDER DE VROUW.

men haar stelde, niet voldoen, temeer niet, daar de schatkistbewaarders „Fattori generali" hun macht ten eigen bate misbruikten. Ten tijde van Niccolò II, zoon van Obizzo III (1338—1388), dien men „Il Zoppo" noemde, kwam het dientengevolge tot groote onlusten. Het volk, door het machtsmisbruik van den schatmeester Thomas van Toronto tot wanhoop gedreven, bestormde op 3 Mei 1385 het huis, waarin de belastingboeken geborgen waren, en legde het in de asch, na de woning van den gehaten dignitaris geplunderd te hebben. De aanvoerder van deze beweging was de notaris Francesco Montelino, die het volk liet roepen: „leve de markies! dood aan den verrader Thomas!" Deze vluchtte naar den burcht van den markgraaf en hield zich daar schuil. Niccolò II trachtte de menigte, die de poorten bestormde, te kalmeeren, zijn broeder Albert begaf zich zelfs buiten de poort om de in opstand gekomen gemoederen tot bedaren te brengen, het mocht echter niet baten, de menigte weigerde te wijken en vorderde de uitlevering van den bloedzuiger. Onverwachts verscheen ter plaatse een der zoons van den markgraaf, die niet wist, wat er gaande was. Het volk greep hem als gijzelaar en dreigde hem te vermoorden, indien de markies aan hun eisch, Thomas van Toronto uit te leveren, niet mocht voldoen. Niccolò II offerde liever zijn gunsteling op, dan zijn eigen zoon en leverde den schatmeester uit, die door de woedende menigte in stukken werd gescheurd. Deze gebeurtenis vond plaats vóór het oude kasteel der d'Este's, het tegenwoordige gemeentehuis, tegenover de kathedraal. Daar gebleken was, dat het kasteel geen voldoende beschutting bood tegen dergelijke bestormingen, besloot de markgraaf een hechten burcht te bouwen, van waaruit de oproerige menigte getrotseerd zou kunnen worden; aldus ontstond het castello. Op den dag van den H. Michaël in 't jaar 1385 legde de broeder van den markies, Alberto d'Este, den eersten steen voor de geweldige muren en met den bouw werd dermate haast gemaakt, dat binnen 16 maanden de burcht gereed was. De plaats voor het castello koos de markies vlak bij de muren van Ferrara, opdat de bewoners in geval van nood buiten de stad konden vluchten. Later werden bij het kasteel heerlijke tuinen aangelegd, die zich uitstrekten tot aan de oevers van de Po. ☞ De opvolger van Niccolò was Alberto d'Este (1388—1393), een natuur vol tegenstellingen, die het midden hield tusschen barbaarsheid en beschaving. Aan dezen markgraaf heeft het castello nog groo-
ter dien ten bewezen dan aan zijne voorgangers. Toen de despoot de heerschappij overnam, na eerst een deel zijner familie uit den weg geruimd te hebben, liet hij dáár zijn neef Obizzo Aldobrandino en diens moeder onthoofden, omdat zij een samenzwering tegen hem hadden gesmeed. Johan uit Brescia, die tot de samenweerders behoord had, liet hij aan paarden vastgebonden langs de straten slepen en vervolgens ophangen; diens vrouw echter, Constanza di Quintavalli, en zelfs zijn eigen broeder, den bastaard Alberto, bracht hij ter afwisseling op den brandstapel. De overige samenzweerders werden met gloeiende tangen stukgescheurd en vervolgens, om den schrik te vergrooten, buiten de stad opgehangen. ☞ Alberto d'Este huwde in 1388 uit liefde met Giovanna de Roberti, dochter van zijn kamerdienaar Cabriano, bleef haar echter niet lang trouw, want spoedig werd hij op hare moeder, Margherita dal Sale verliefd, de schoonste vrouw van haren tijd, die zich aan haar schoonzoon gaf uit haat jegens hare dochter. ☞ Deze zelfde Alberto werd, na zijne macht bevestigd te hebben, een van Ferrara's beste vorsten. Hij toog later als boeteling naar Rome, vergezeld van 320 ruiters, evenals hijzelf in grove pelgrimskleëren. Te Rome kwamen hem 5 kardinalen ter ontvangst tegemoet, terwijl paus Bonifacius IX hem een gouden roos als belooning der deugd schonk en hem toestemming gaf tot het stichten eener universiteit te Ferrara, naar het voorbeeld der universiteiten van Parijs en Bologna. Alberto kwam ziek uit Rome terug. Hij gaf aan Margarita de schuld van zijne lichaamszwakte en veronderstellend dat zij hem behekst had, liet hij haar in Castelvechio in de gevangenis werpen en daar worgen. ☞ Het dankbare Ferrara plaatste zijn standbeeld in pelgrimskleëren in een nis aan den gevel van de kathedraal, waar men het nog tegenwoordig aanschouwen kan. ☞ Zoo waren de eerste markiezen van Ferrara. (Wordt vervolgd).